

Ramachandran, V. S.

Křiklavé barvy a žhavé novinky : synestézie

Pro-Fil. 2013, vol. 14, iss. 1, pp. -

ISSN 1212-9097

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/139095>

Access Date: 18. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Křiklavé barvy a žhavé novinky: Synestézie

„Celý život se jenom snažím uniknout před všedností světa. A tyto malé problémy mi k tomu pomáhají.“

Sherlock Holmes

Kdykoliv se Francesca se zavřenýma očima dotýká určité textury, prostoupí ji intenzivní emoce: džínovina – hluboká sklíčenost. Hedvábí – klid a mír. Pomerančová kůra – úlek. Vosk – rozpačitost. Někdy pociťuje i jemné emoční odstíny. Brusný papír o zrnitosti 60 v ní vyvolává pocit viny, zrnitost 120 evokuje „pocit, jako když říkám milosrdnou lež“.

A Mirabelle zase vždy při pohledu na číslice vidí barvy, a to i tehdy, jsou-li cifry napsány černým inkoustem. Potřebuje-li si vybavit nějaké telefonní číslo, představí si paletu barev, s nimiž si jednotlivé číslice v duchu spojuje, a ty pak jednu po druhé přečte tak, že je odvodí od barev, které jim odpovídají. Díky tomu si telefonní čísla zapamatovává snadno.

Zaslechne-li Esmeralda tón cis zahraný na klavír, vidí modře. Další tóny navozují další konkrétní barvy – a to do té míry, že s každou klavírní klávesou se jí pojí jedna barva, což jí usnadňuje zapamatování a přehrávání stupnic.

Ani jedna z těchto žen není blázen ani netrpí žádnou neurologickou poruchou. Jen se u nich stejně jako u milionů dalších zcela zdravých lidí projevuje synestézie, surreálné prolínání počítků, vjemů a emocí. Synestetici (jak se těmto lidem říká) zakoušejí obyčejný svět neobyčejnými způsoby a zdá se, jako by obývali nějakou podivuhodnou zemi nikoho ležící někde mezi realitou a fantazií. Ochutnávají barvy, vidí zvuky, slyší tvary nebo se dotýkají emocí. Kombinací je nepřeborně.

S kolegy z laboratoře jsme se se synestézií setkali poprvé v roce 1997 a nevěděli jsme, co si o tom myslet. Ale od té doby se osvědčila coby nečekaný klíč k rozkrývání záhad toho, co nás dělá lidmi. Je zřejmé, že tento poněkud výstřední jev nejenže vnáší světlo do normálního zpracovávání smyslových informací, ale uvádí nás na křivolakou cestu, na níž staneme tváří v tváři některým z těch vůbec nejpozoruhodnějších složek naší mysli – jako je například abstraktní myšlení či metafora. Má v moci objasňovat charakteristické rysy stavby lidského mozku a dědičných faktorů, které na něj působí, tedy skutečností, jimiž mohou být podmíněny důležité aspekty kreativity a představitosti.

Když jsem se na tuto cestu před téměř dvanácti lety vydával, vytkl jsem si čtyři cíle. Za první prokázat, že synestézie opravdu existuje, tedy že ji ti lidé jen nepředstírají. Za druhé předložit teorii toho, co přesně se v jejich mozku děje a že je to odlišuje od osob, u nichž se synestézie neprojevuje. Za třetí vysvětlit genetické zákonitosti tohoto jevu. A za čtvrté – a především – vyzkoumat, zda je možné, že synestézie zdaleka není jen pouhou kuriozitou a může nám poskytnout cenná vodítka k pochopení některých z těch nejtažuplnějších aspektů lidské mysli – totiž schopností, jako je jazyk, kreativita a abstraktní myšlení. Tedy těch, které praktikujeme tak snadno, že je považujeme za samozřejmé. A konečně, jako bonus navíc, může synestézie také vnést světlo do odvěkých filozofických otázek jménem qualia – nevýslovně ryzích vlastností prožitku – a vědomí.

Jsem vcelku spokojen s tím, kam náš výzkum od té doby dospěl. Předestřeli jsme dílčí odpovědi na všechny čtyři otázky. Co je však nejdůležitější – podnítili jsme nebývalý zájem o tento fenomén, takže dnes existuje prakticky celé vědní odvětví specializované na studium synestézie, jehož plodem je již více než desítka knih věnovaných tomuto tématu.